

Jegyzetek

Mohácsról: A Mohácsi csatát – hatása miatt – nagyon sok dokumentum tárgyalja. Elérhetőek korabeli krónikák, illetve szemtanúk leírásai is. *A Mohács emlékezete* (Európa kiadó, 1979), gyűjteményben megtaláljuk a csatában részt vett Brodarics István szerémi püspök krónikáját Kulcsár Péter fordításában (a krónikára [B] formában hivatkozok), valamint a kortárs Verancsics Antal ([V]) írása. Érdemes megemlíteni a *Mohácsi emlékkönyv 1526* kötetet (szerzők: Miskolczy, Rédey, Tolnai, Török, Gyalóka), amely 1925-ben jelent meg a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadásában. Egy újabb összefoglaló B. Szabó János: *A mohácsi csata* c. műve (Corvina, 2006).

A Pálos rendről: A Pálosok történetéről alapvetően Gyöngyösi Gergely *Az első Remete Szent Pál rendjén levő testvérek életrajzai* kódexét (ill. annak kiegészítéseit) vettem alapul, amelyet Árva Vince fordított magyarra, és *Arcoek a magyar középkorból* címen jelent meg 1983-ban a Szépirodalmi könyvkiadó gondozásában (a könyvre [Gy] formában hivatkozok). Gyöngyösi 1520. és 1522. között a rend főnöke volt; 1545-ben hunyt el.

Az imádságokról: Az imádságrészletek Erdélyi Zsuzsanna *Hegyet hágéke, lőtől lépéke (archaikus népi imádságok)* c. könyve (Magvető, 1976; ill. lásd: Magyar Elektronikus Könyvtár) alapján készültek; sorrendben a 85. *Csak jó szavát mondja* [322o], és az 59. *Minden szögben egy angyal* [256o] imádságok alapján.

A filmről: Mindez szándékosan csak egy vázlat – amit a készítés követelményeihez kellene alakítani –, mely vázlat egyik célja, hogy a Mohácsi csata időszakát, amennyire lehet, teljességében ábrázolja.

7. *szőkésbarna magyaros-szlovákos...*: ilyen a „tipikusnak tekintett” magyar lány.

7. *Csandar*: Dél-Ázsiában gyakori név, de a törököknél is használatos (Baskíriában létezik ilyen nevű helység).

7. *janicsár*: a janicsárok voltak a gyalogos elit katonák, akiket gyerekként keresztény szülőktől „adóként” vettek el vagy elraboltak.

8. *szpáhi*: lándzsás katona.

23. *Szentlélek*: A mai Pilisszentlélek fölött volt az egyik első pálos kolostor, eredetileg vadászkastély, amit IV. Béla adományozott a Pálosoknak. A romjai ma is megtekinthetők.

23. *fehér ruhás ... szerzetes*: A Pálosok nem fekete, hanem fehér ruhát hordtak. [Gy75]

24. *Szentdemeter*: Száva-szentdemetert az előző, öt évvel ezelőtti hadjáratban foglalta el a török.

26. *Tomori Pál*: kalocsai érsek, aki – bár a főuraktól szinte semmi támogatást nem kapott – évekig védte a Délvidéket. A csatában ő volt a magyar seregek fővezére. Bővebben: [B14]

26. *Nosztra*: Ma Márianosztra, a pálosok egyik központi kolostora.

27. „*Nebezen oldódik el a többször megsomózott kötél.*”: [Gy59]

28. *Úgy egy éve*: „A novíciusok egy évig tartsanak próbaidőt, és utána teyenek fogadalmat, ha akarnak.”[Gy60]

29. „*Ezek az esőbozók*”: [Gy173] alapján.

30. *Az ország kulcsa, Febérvár*: Azaz Nándorfehérvár.

32. *Budum*: Buda.

32. *A két nagy ágyú is visszakerül a kezébe:* A két ágyú, amelyet még Hunyadi János zsákmányolt Nándorfehérvárnál.

33. *Délvidék:* [B21]

37. *Érden történt, hogy megdöglött a király lova:* [B24]

37. *Perényi Ferenc váradi püspök pedig, ott a seregben, húszezer magyar vértanúságát jósolta meg:* [B35]

39. *a tornya az égig ér, s az árnyékát Budára veti ... Szentlőrinc:* Szentkereszt után Budaszentlőrincre kerül át a rend központja. [Gy64,65]

39. *Nemrég azt maga a szultán követe látta:* [Gy183]

41. *frissen tört vesszővel:* A flagelláció (ostorozás) a bűnbánat, így a megtisztulás egyik gyakori eszköze volt. [Gy157]

43. *patacsi Szentjakab kolostor:* A Pécs melletti Patacs környékén, majd az ott épült Szent Jakab kolostorban már II. András alatt folyt a remeteélet; ők elsőként csatlakoztak a később kialakult Pálos rendhez [Gy34]

47. *sólymos hegy:* A Gerecse elnevezése lehetséges, hogy a kerecsenből származik. Mindenesetre (ismereteim szerint) a kerecsen-sólyomnak ma ez az utolsó magyarországi költő-helye.

50. *zöldséget kapnak borsóval, s borsót zöldséggel:* [Gy42] alapján.

50. *„az erények szárnyain, s a szemlélődés vágyain felbőként emelkednek a magasba. S kikének lelke az égi szépség szerint alakítva az üdvözült lekekkel egyesül”:* [Gy30]

52. *barlang mélyébe:* Báthori László „némelyeket magával vitt egy barlangba vezekelni, mely a szentlőrinci kolostor fölött volt”[Gy138]

52. „*lehetetlen, hogy egyszerre nőjön meg a fű szára, s a mag is*”: [Gy124]

55. *Buda elveszett*: 1526-ról lásd: [Gy257]

59. *Trencsén*: [Gy260]

59. *Remete Szent Pálnak romlatlan testét*: [Gy90,245]

60. *Pilis-szigetünk*: régi megfogalmazás, „Insula Pilis” [Gy52,54]. A háromszög alakú Pilis-Visegrádi hegységet két oldalról a Duna, harmadik oldalról pedig egy mélyedés határolja.

61. *vonuljunk Visegrádra, s őrizzük meg a pusztulástól koronánk székhelyét*: [B60]

67. *Marót*: A Maróti csata, az ott harcoló Dobozi Mihály és felesége, Ilona története több krónikában is fennmaradt. 20-25 ezer áldozatról beszélnek. „A Pilismarót mellett elesettek számát egy másik forrás ötezerre becsüli.”[*A Mohács emlékezete* jegyzete, 55o]. Jókai Mór *A magyar nemzet története regényes rajzokban* c. könyvében így ír: „A szekérsánc egyik szöglete a most *Basaharnak* nevezett hegy oldalának támaszkodott, a hátát pedig a *Kis Hegyen* emelkedő *Doboz-vár* védte. Bevehetetlen táborhelynek látszott az.” A kortárs írások alapján valószínűsíthető, hogy mindez nem Pilismaróton, hanem a Gerecse aljában, Pusztamaróton történt, ahogy ezt Sörös Pongrácz is 1912-ben megállapította (lásd: *Századok*, 1912). Verancsics így ír: „Az Vértesben, az hol a szegínség táborral meggyűlt vala egy tó mellett Héregynél és Marótnál, az terek sok keresztyén gyűlt népet táborban megvevük, és mindnyájokat levágák.”[V61] Héregy a mai Héreg. Brodarics szerint: „A Magyarországon ekképp dühöngő ellenséggel sehol sem szálltak szembe úgy, mint egy helyen, melynek Marót a neve, nem messze Esztergomtól. Az esztergomi érsekségnek van itt egy kellemes üdülője abban az erdősségben, melyet Vértesnek nevezünk,

mindenütt erdővel, berekkel övezve;”. Azaz Brodarics sem említi a Dunát. Olvassuk tovább: „a mieink közül néhány ezren, a hely eldugott voltában bizakodva, itt húzódtak meg feleségükkel és gyermekeikkel, ezekkel nemegyszer vívott súlyos csatát az ellenség, súlyos veszteségeket szenvedve, végül, mert semmiképp sem tudta bevenni a mieink szekerekkel körülvett táborát, kénytelen volt ágyúkat is vontatni oda, és így aztán a tábort szétrombolta, és csaknem mindenkit lemészárolt. A hatalmas hullahegyek, melyek ott ma is látszanak, kézzelfoghatóan bizonyítják az öldöklés nagyságát; a mieink – mint azok, akik egynéhányan elmenekültek, elmondják – körülbelül huszonötezren voltak.”[B47-48] A mára már elnépteledett Pusztamarót mellett ma is jelez a térkép egy Emberölőnek nevezett területet.

70. *pubányok és asszonyosak*: Joannes Cuspinianus buzdító beszéde... alapján.[Mohács emlékezete, 247o]

81. *Regiomontanus és Ilkus*: Regiomontanus, azaz Johannes Müller Mátyás udvarában, illetve Esztergomban is élt és dolgozott. Itt készítette el a krakkói származású Ilkus Márton segítségével a *Tabulae directionum projectionumque in nativitatibus multum utiles* munkáját, amely az asztrológusok egyik alapműve lett. A könyv egy másolatát Mátyásnak ajándékozta, amit ő gazdagon megjutalmazott.

90. *Vitéz János dolgozója*: A dolgozó (studiolo) falfestményeiről több monda is szól, lásd, pl. Lengyel Dénes: *Magyar mondák a török világból és a kuruc korból* (1981).

96. *Hát te mit keresel itt?*: Jókai Mór *A magyar nemzet története regényes rajzokban*, A szekérvárak rész alapján.

98. *Özséb*: Boldog Özséb alapította a Pálos rendet [Gy36]

98. „Mert még nem dolgoztál szőlőmben”: [Gy229] alapján.

99. „Et tu Hungaria, mi dulcis patria, cum Paulinis crescis, et cum
itidem decrescis.”: ismeretlen eredetű, Pázmány Péternek tulajdonított
mondás.

22 Pázmány Péternek
a Pólos-múlt sorsját eltekintve
írásfüggvénye.
Pilismonostor, 2005. márc. 8.

Pólos
a Pólos-múlt sorsját eltekintve
írásfüggvénye

Árva Vince atya dedikációja
Gyöngyösi Gergely – Arcok a
magyar középkorból fordításának
1983-as kiadásán.